

Overplaatsing

Colofon

ISBN: 978 94 6365 223 0

1e druk 2020

© 2020, Thomas Jiskoot

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk: Evelien Veenstra

Foto auteur: Saskia Jiskoot

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Overplaatsing

Thomas Jiskoot

Voor mijn moeder

Hoofdstuk 1

Tot laat in de avond rinkelden de ruiten van de flat in hun sponningen. In de verte denderden vrachtwagens in colonne over de snelweg naar de haven en trokken met hun nieuwe vracht weer landinwaarts. Ik was wakker geworden en drukte mijn hand tegen het koude glas. 's Middags had ik geprobeerd de trillingen met stukjes kauwgum in de hoeken van de ruit van mijn slaapkamer te dempen, maar de reepjes droogden uit, krulden om en vielen op de vensterbank. Als mijn vader tijd had, zou hij dat geluid wel verhelpen, zei mijn moeder. Haar spichtige gestalte boog zich over me heen. 'Maar je weet hoe druk hij 's avonds nog aan het werk is, Stephan.' Ik antwoordde dat ik van die trucks met hun gegrom als van een stel mopperende oude kerels en het rammelende glas niet kon slapen. Mijn vingertoppen werden ijzig. Ik blies ze warm en wreef ze razendsnel tegen de binnenkant van mijn andere hand.

Nu aan iets anders denken om het geluid uit mijn gedachten te bannen; aan de zee die schitterde in de zon en aan het einde van de middag een helle gloed tussen de andere flats gaf; waarom bestond 32 december niet, dan was de kerstvakantie een dag langer; en aan de mooie huizen in de straat zonder auto's aan de rotskust en de strelende orkestmuziek die daar op een zomermiddag uit een open raam had geklonken. De tonen gleden rondom me toen we naar de kliffen liepen waar de golven in de diepte kapot sloegen. Ik zag hoe ik een aanloop nam, me afzette van de kale witte rotsmassa, over de Westelijke Oceaan zweefde en omkeerde naar de stad, de havens en de rotsen toen het hele landschap werd opgeslokt door de koele nacht.

Als ik 's avonds naar bed ging, zat mijn vader nog bij de radio, voorovergebogen en met zijn handen op zijn knieën. Zijn werk leek zich louter in zijn hoofd af te spelen. Hij keek naar een punt

net boven de vensterbank. Zijn vingers roerloos gespreid bij het peinzen, zijn oogleden rood van de warme lucht in de woonkamer. Al die tijd, stil, met gekromde rug, leek hij zijn grote plannen uit te broeden, die misschien pas jaren later tot uitvoering zouden komen. In alle rust trof hij zijn voorbereidingen voor het werk waar ik niets van snapte. Ik hield hem voor een denker. Waar hij in de avonduren mee bezig was, kreeg ik later door, beetje bij beetje.

Het begon met een kleine tekening die ik op de eettafel in de woonkamer van onze huurkazerne zag liggen. In het midden van het scheef afgescheurde vel papier stond een uit blokken opgebouwde piramide. Pijlen wezen omhoog van de basis naar de top. Woordjes in mijn vaders microscopisch kleine handschrift links en rechts, met vinnige onderstrepingen, enkele dik aangezette blokletters en uitroeptekens. Zo bouwden de Egyptenaren, dacht ik. Ze begonnen van onderaf en takelden de uitgehouwen rotsblokken omhoog. Wel honderden gebruikten ze er, tot ze de top van het bouwwerk voltooiden met een éénpuntige kroon. Diep in de gewelven begroeven ze hun farao's en hun getrouwen samen met kostbaarheden voor hun reis naar het hiernamaals. Was mijn vader van plan architect te worden en putte hij zijn inspiratie uit de antieke oudheid? Ik kon niet geloven dat die stille man er zo'n interesse op nahield. 's Avonds na het eten zette hij zich bij de radio en luisterde terwijl hij korte haaltjes van zijn shagje nam naar het nieuws en programma's waarin mannen over politiek en handel praatten, zonder onderbreking door muziek, tientallen minuten lang en met een ernst alsof hun leven ervan afhing. Zij bouwden aan de wereld, dacht ik als ik bij hem ging zitten om mee te luisteren. Ik had er nog geen idee van dat mijn vader op het tegenovergestelde uit was.

Aanraken durfde ik het vel papier niet. Ik leunde met mijn ellebogen op de tafelrand. Met mijn hoofd vlak boven de tekening bestudeerde ik de lijnen en probeerde de woorden te begrijpen en de lettergrepen te ontcijferen. Daar bleef het bij. De aaneengere-

gen lettertekens vormden geen woorden die ik herkende, niet van school, of uit mijn avonturenboeken.

's Middags was mijn vader vroeg van zijn werk bij de gemeente thuisgekomen met een zware hoofdpijn 'van de nervositeit'. Zijn baan paste niet bij het niveau dat hij bezat. Hij moest zich tevreden stellen met 'hemeltemgend saai' werk, waar hij op neerkeek en dat niemand anders wilde doen. Van dag tot dag voelde hij zich ellendiger en dieper gekrenkt en geregeld trok een strakke band om zijn hoofd die hem dubbel deed zien van de ontstane spanning zodat hij zich, na weer een mislukte poging om zijn werkdag vol te maken, ziek meldde bij zijn chef. Thuisgekomen ging hij aan de eettafel zitten met een rafelig vochtig washandje tegen zijn voorhoofd en slapen gedrukt en tekende telkens eenzelfde piramide-achtige figuur op een kladblok. Deze middag was hij snel klaar. Ik keek vanaf de bank hoe hij gebogen over het papier, snuivend en onverstaanbare keelgeluiden makend, zonder te stoppen de tekening afmaakte. Toen mijn moeder naar de apotheek was gegaan om pijnstillers te halen en mijn vader op bed was gaan liggen, sloop ik naar de tafel om te kijken waar hij dit keer precies mee bezig was geweest. Toen ik de sleutel in de voordeur hoorde, schoot ik naar de bank en ging weer in mijn boek lezen.

Misschien tekende hij net zo lang totdat hij de spanning kwijt was. In gedachten was hij een bouwmeester die met formules goochelde en een prachtig bouwwerk ontwierp, een kolossaal monument dat mensen van ver buiten onze stad Richport zouden komen bezichtigen. Het zou hem faam brengen als de grootste en invloedrijkste architect van zijn tijd. Wie had gedacht dat deze kleine nerveuze man zo'n onvoorstelbaar talent had? Begiftigd was met zo'n klare visie? Een dergelijke rijkheid aan ideeën? Wie had hem ook maar één moment gezien als geïnspireerd genie?

Hij was als bezeten door die piramidevorm. Hoewel hij in de volgende jaren meer teksten, uitroeptekens en pijlen toevoegde, bleef hij trouw aan het Egyptische bouwwerk. Telkens opnieuw

prijkte de trotse piramide op zijn tekeningen, maar altijd en face, nooit in perspectief. Ging het hem juist om de driehoek en niet om de geheimzinnige ruimte daarbinnen? Reikte zijn fantasie toch niet verder dan het aangezicht van één in plaats van alle vier de zijden? Als ik het hem zou vragen, verraadde ik mezelf en kon ik de wind van voren krijgen. ‘Dat is niet voor jouw ogen bestemd, begrijp je dat?’, zou hij zeggen en daarna weer in stilzwijgen vervallen, verongelijkt, broedend en betrappt. Een miskend halfgenie is de grootste straf die een gezin kan treffen.

De zes verdiepingen tellende flat waar wij met ons drieën woonden, lag aan de zuidwestelijke rand van Richport. Aan de voorzijde had je uitzicht op de oude stad en in de verte de haven, aan de achterzijde keek je uit op een industrieterrein, de spoorlijn waarover boomstammen uit het binnenland naar de haven vervoerd werden, en daarlangs de snelweg waarover vrachtwagens hun lading naar de afgelegen bergstadjes reden. De weerkaatsing tussen de flats van het knarsen en kreunen van metalen wielen over spoorrails, fluitende locomotieven, het voortdenderende zware vrachtverkeer tegen de achtergevel van het flatgebouw, gaf een continue zoem- en bromtoon in onze woonkamer en de slaapkamer van mijn ouders, die maar gedeeltelijk werd gedempt door de dichtgetrokken gordijnen. De samengesmolten geluiden prikkelden mijn verbeelding toen ik wat ouder werd. Ik stelde me voor waar de vracht naartoe verscheept werd, hoe de mensen in de vreemde landen het hout uit ons land zouden gebruiken, en vroeg me af waarmee die duizenden kratten, kisten en jutezakken waren geladen.

Uit de jaren daarna herinner ik mij de met reepjes plakband bij elkaar gehouden vellen papier die de woonkamermuur versierden. Zeker drie jaar waren mijn vader en moeder bezig de basis voor de nieuwe samenleving te leggen. Als kind van negen of tien begreep ik al dat alle lagen van de maatschappij met elkaar in verband stonden, dat scheidingen tussen die lagen van de be-

volking verzinsels van machthebbers waren om de zich organiserende individuen op hun plaats te houden. De enkelingen aan de top moesten er toch van doordrongen zijn geraakt dat geen van hen zou kunnen ontsnappen aan de decennialang opgekropte woede van de werkers in de haven, op het platteland en in de mijnen en van de bewoners van de arme stadswijken en de klerken in de handelskantoren. ‘Daar achter de spoorlijn leven ze als samengedreven vervuilde beesten,’ verzuchtte mijn moeder wel eens. En toch bezocht niemand van deze vertrapte zielen ons om te helpen om mijn vaders ideeën, zijn geesteskinderen, in de praktijk te brengen. Zo vol overtuiging als mijn ouders hun theorieën samen bespraken, zo veel schroom hadden zij bij het uitdragen ervan. Toen mijn vader op een dag in de herfstvakantie toch besloot de plannen die hij voor het land had ontwikkeld voor het voetlicht te brengen en een collega-administrateur die hij voldeende vertrouwde er deelgenoot van maakte, waren het niet de vertrapten die in drommen kwamen vragen naar de onafwendbare bevrijding, maar belden op een avond slechts twee agenten aan. Enigszins verbouwereerd maakten zij een foto van de onbegrijpelijke papierwinkel die aan de muur van onze woonkamer was geplakt en verzochten mijn ouders mee te komen voor verhoor. De twee mannen namen nog een bundeltje door mijn moeder geschreven pamfletten in beslag. Zij verzekerden mij dat ik me geen zorgen hoefde te maken. Mijn moeder beaamde dat (‘Geen zorgen,’ zei ze met haar schrille stem), waarop mijn vader schaaft knikte, zwijsend zijn jas aantrok, zijn hoed opzette en zonder mijn moeder of mij aan te kijken de langste van de twee dienders volgde. De agent die mijn moeder begeleidde, was kort en breed. Hij ging op zijn hurken naast me zitten en zei:

‘We zullen je ouders op het bureau enkele vragen stellen.’ Hij loenste een beetje en ik wist niet goed hoe ik hem moest aankijken.

‘Het kan wel een paar dagen duren voor ze weer terug zijn. Ik geloof dat ze een vergissing hebben gemaakt. Als ze ons goed

kunnen uitleggen waarom ze die ingewikkelde voorstelling hebben gemaakt, zijn ze, denk ik, snel weer thuis. Begrijp je dat?’

Ik knikte naar de man. Zijn ogen draaiden onophoudelijk van links naar rechts. Ik werd zenuwachtig en kon een opkomende schaterlach maar net onderdrukken. Hij ging rechtop staan, liep samen met mijn moeder het halletje uit en sloot de voordeur achter zich. Ik hoorde mijn vader vanaf de galerij iets zeggen. De bel ging en ik opende de deur. De lange agent gaf mij een paar bankbiljetten. Mijn ouders waren al doorgelopen, ik kon ze niet meer zien.

‘Je vader zegt dat dit voor een paar dagen genoeg is om eten van te kopen,’ bromde hij en trok toen de deur achter zich dicht.

Ik had een stap achteruit gedaan. In de woonkamer keek ik van de papieren warboel aan de muur naar de bankbiljetten. Ik had nog nooit zo veel geld bij elkaar gezien.

De buitenlucht die de kamer was binnengestroomd, rook fris. Het was nog vroeg in de avond. We hadden net gegeten, mijn moeder en ik hadden de afwas gedaan. Ik zette de radio harder en ging voor het raam staan om te kijken of ik mijn ouders en de agenten nog kon zien. Er waren geen mensen meer op straat en op een stadsbus na was er bijna geen verkeer. De agenten moesten hun auto aan de achterkant van de galerijflat hebben geparkeerd en via een binnenweg naar het centrum zijn gereden. In een van de flats aan de overkant van de straat gingen in een kamer de lampen aan. Ik ging in mijn vaders stoel zitten en telde het geld. Die avond ging ik vroeg naar bed en ik legde de bankbiljetten onder mijn kussen. Ik herinnerde me dat ik snel in slaap viel. Rond een uur ’s nachts werd ik wakker van de radio, die ik aan had laten staan. Een symfonie klonk op uit de woonkamer. Ik bleef liggen en luisterde naar de warrelende, aanzwellende orkestklanken, gevolgd door een melodie krachtig gespeeld op een concertvleugel. Door de afstand tussen mijn bed en de radio was het in mijn halfsluimer moeilijk het solo-instrument te volgen, en ik stond op om het toestel uit te zetten. Waggelend van

de slaap liep ik naar de woonkamer. Het was er nog warm. Op de tast vond ik de radio. Ik draaide het volume zachter maar liet het toestel aan staan. Het gaf een warme fluistering in de stille kamers van onze flat.

Dofgeel schijnsel van vier straatlantarens reikte tot het venster. Er was geen geluid van verkeer van de straat of uit het stadscentrum hoorbaar; de muziek was de enige inbreuk op de stilte. Alle tegenoverliggende flats waren donker, sterren en maan hielden zich schuil achter een zwaar wolkendek. Nu begon het kort te hagelen en een heftig tikken overstemde de radio. Bliksem schoot kort door de bewolking heen. Een paar tellen later was het weer droog. De straten verloren snel hun witte dek.

In een rij van negen flatgebouwen lag het onze bij de enige tweebaansweg van het stadscentrum naar het industrieterrein. Bijna dagelijks steeg het gestage gebrom op vanaf de weg, machtig, sonoor en geruststellend. Door de jaren heen was ik half gewend geraakt aan de trillende, rinkelende ruiten. Van de havens kwamen de vrachtwagens met onbewerkte materialen en brandstof, van het industrieterrein vervoerden vrachtwagens staalplaat en machines naar de zeeschepen. Vaak stond ik achter het woonkamerraam of uit mijn eigen kamer ademloos naar de twee stromen vrachtverkeer te kijken, naar de lichtbundels van de enorme koplampen die in de vroege ochtend of 's avonds door het stof priemden en 's winters de regen, sneeuwvlokken of hagelstenen oplichtten. Direct achter de tegenovergelegen flats lagen volkstuintjes. Pas in de onbereikbare verte begonnen de landerijen en verder landinwaarts lag, geplooid over de heuvels, een strook schamele bossen.

Aan de achterzijde van onze verdieping lagen de keuken, de slaapkamer van mijn ouders en de kamer waar zij hun plannen voor een andere maatschappij smeedden. De vierkante woonkamer was het grootste vertrek, de overige waren langwerpiger en kleiner. Achterin de woonkamer, naast de keuken, bevonden

zich de smalle hal en de voordeur, die uitkwam op de galerij. Hoewel de vertrekken niet bijzonder klein of benauwd waren, hing er voortdurend een schemer doordat mijn ouders de gordijnen meestal dicht lieten, 's winters tegen de wind en vorst, 's zomers tegen het felle zonlicht. Later, nadat ik de flat voorgoed had verlaten, begreep ik dat zij pottenkijkers geen kans wilden geven en hun werk thuis wilden afschermen voor de autoriteiten, die onze verdieping waarschijnlijk met zeer krachtige verrekijkers bespieden. Zelfs nu is het voor mij nog volslagen onaannemelijk dat een nationale veiligheidsagent interesse gehad kon hebben in de schema's die mijn ouders bij elkaar krabbelden. Het 'verraad' moest wel gepleegd zijn door mijn vaders collega, de administrateur die mijn vader zelf binnenliet terwijl mijn moeder op dat moment niet thuis was. In zijn verstrooidheid en argeeloosheid dacht mijn vader er niet aan om zijn aantekeningen op te bergen of te bedekken voordat hij de man in onze flatwoning verwelkomde. Ik herinner me de administrateur als een vriendelijke, blozende, gezette man, van wie ik een met parelmoer ingelegde liniaal cadeau kreeg. Wat hij aan staatsgevaarlijke zaken bij ons ontdekte, leek niet erg dringend. Pas twee of drie weken later hadden de agenten zich aan onze deur gemeld. Wellicht heeft de administrateur zich nog een tweede, of zelfs derde keer bij zijn meerderen vervoegd om hen te overtuigen van de ondermijnende aard van de papierwinkel die hij op onze verdieping in de galerijflat aantrof.

Behalve drie schilderijtjes, de klok, een kleine kalender en een potloodtekening die ik had gemaakt, kan ik me geen decoratie of versieringen aan de vaalwitte muren van onze kamers herinneren. Op de vloeren lagen dunne tapijten, in kleurschakeringen die uiteenliepen van grijs en bruin tot een soort donkergroen dat ik alleen maar als moerasachtig kan omschrijven. De woonkamer telde drie stoelen, een bank, de wankele ronde eettafel van donker gebutst hout, een boekenkastje waarop onze radio stond, de verbinding met de buitenwereld in mijn jongste

kinderjaren, en een bakelieten telefoon, die ik uitdrukkelijk niet mocht gebruiken. Dankzij een verwarmingssysteem dat door een buizenstelsel langs verschillende verdiepingen voortgestuwd, op temperatuur gebracht water alle kamers verhitte, was het er in de wintermaanden behaaglijk. Ik verbeeldde me in een soort knusse, bovengrondse grot te leven. Na jaren moet ik zelfs gewend zijn geraakt aan de bedompte met shaggeur vermengde lucht.

Soms keek ik vanonder de gesloten gordijnen naar de voortrazende vrachtwagens, met mijn hoofd op mijn gekruiste onderarmen. Ik begon ze te herkennen: sommige aan hun vorm of kleur, andere aan hun opschriften, en probeerde me voor te stellen welke plaatsen ze bezochten. Waagden ze zich tot diep in het binnenland, of staken ze zelfs de grens over? Ik stelde mij het buitenland voor als bergachtig, afgewisseld met onmetelijke korenvelden, of als een merenlandschap doorregen met smalle kronkelende wegen. Het was een grote teleurstelling toen mijn moeder me met een neerbuigende klank in haar stem vertelde dat de meeste trucks alleen maar heen en weer reden tussen de stad en het fabrieksterrein. Toch had zich in mijn hoofd een serie beelden gevormd die ik buitenland noemde en die mij bleven lokken. In mijn verbeelding trokken die vrachtwagens de hele wereld over.

De bolronde agent had mij uitgelegd dat mijn ouders een ingewikkelde voorstelling hadden gemaakt, die ze op het bureau moesten uitleggen. Ik verwachtte dat zij daar weinig tijd voor nodig zouden hebben en al snel weer thuis kwamen, om daarna rustig verder te bouwen aan het schema dat de woonkamermuur sierde. In de weken voor hun arrestatie hadden ze er nauwelijks aan gewerkt.

Uit zuinigheid hadden mijn ouders geen van hun papieren ooit weggegooid. De vellen en pamfletten die ze afkeurden, mocht ik gebruiken als tekenpapier. Ik krabbelde er muziekinstrumenten op, verzonnen violen, harpen, gitaren en piano's bespannen met

kriskras door elkaar lopende snaren. Mijn nieuwsgierigheid kon ik niet onderdrukken en ik deed mijn best om de kreten in mijn vaders priegelige handschrift op de voorzijde te begrijpen, maar stond als elfjarige nog steeds voor een raadsel. Verzetshaard vatte ik op als een soort kachel, hiërarchische blokkade als een weerstand in een radiotoestel, voedingsbodem als aarde in een broeikas. Ik kwam nu tot de conclusie dat mijn ouders uitvinders waren.

In de dagen na hun arrestatie begreep ik dat ik de dupe was geworden van hun kille onvermogen ook maar iets tot stand te brengen dat mij in mijn jonge jaren vooruit kon helpen.

Al de morgen nadat ze mijn ouders van huis hadden opgehaald, stonden de agenten opnieuw voor de deur. Ik liet ze binnen. De loensende agent vertelde mij dat mijn ouders nog niet naar huis mochten, dat zij voorlopig in hechtenis bleven ('Op het bureau dus,' legde hij uit), dat zij niet alleen vragen van de politie moesten beantwoorden maar ook van 'mensen van de regering', dat zij hadden gevraagd op mij te letten, en dat ik wel naar school moest maar niemand iets mocht vertellen over wat er gebeurd was.

'Wat voor vragen dan?'

'Verschillende. Over van alles, wat ze doen, over andere mensen die ze wel eens zien.'

Ik geloof niet dat mijn vader en moeder veel andere mensen zagen. 's Avonds bleven ze allebei thuis, behalve op donderdagavond, wanneer mijn vader de stadsbibliotheek bezocht, er de kranten las en er stukken uit overschreef die hij thuis in een schrift uitwerkte. Dat was geen klus die hem vreugde verschaftte of gemakkelijk afging, maar hem juist enorme inspanning en al zijn aandacht vroeg. Wanneer hij gebogen en lurkend aan zijn shagje over de tafel zijn monnikenwerk verrichtte, mocht ik hem in geen geval iets vragen. Met mij spelen deed hij weinig, mijn vragen beantwoordde hij niet. Ook mijn moeders tijd voor mij was beperkt. Zij zat of stond naast hem, uit bewondering voor

zijn vakmanschap, misschien om hem voor spelfouten die alleen zij zag te behoeden, of om erop toe te zien dat alle informatie die hij verzamelde geordend in het schrift zou komen.

De lange agent had het schrift gevonden en wapperde ermee voor mijn neus. Ik wendde mijn gezicht af.

‘Wat is dit?’ vroeg de loensende agent. ‘Ik bedoel eigenlijk, heb je dit wel eens eerder gezien, dit schrift dus? Het lag hier gewoon in de kast, het deurtje is eenvoudig te openen, de plank waarop het lag is niet zo hoog, je had er dus gemakkelijk bij gekund, nietwaar?’

Er was ooit een moment vlak voor het avondeten geweest dat het schrift opengeslagen op tafel was blijven liggen. Mijn moeder kwam erachter dat ze vergeten was groente te kopen. Zij stuurde mijn vader erop uit en trok zich terug in de keuken. Mijn vader haalde een paar keer diep adem, legde zijn pen neer. Met een paar handelingen waaruit grote weerzin sprak tegen alle denkbare inspanning, trok hij zijn schoenen aan en knoopte zijn jas dicht. Als laatste zette hij zijn hoed op zijn smalle hoofd. Zo gekleed was hij nauwelijks herkenbaar voor me. Zonder schoenen, jas en hoed was hij een krommende, overjarige, vroeg grijzende student. Met deze kledingstukken veranderde hij op slag in een potsenmaker, maar dan een van het tragische soort. Zijn handen verdwenen in de diepte van de jasmouwen, de zoom van de voering aan de achterkant hing ter hoogte van zijn knieholten. Gekleed als een verlopen aanzegger sjokte hij naar de deur. Hij was danig uit zijn concentratie gebracht, want het geopende schrift, de aantekeningen en zijn pen liet hij zomaar op tafel liggen. Ik keek snel op de opengeslagen pagina's, en dan weer met een schuin oog naar de keukendeur. Veel van de woorden die mijn vader had neergepend, zou ik later herkennen in de schema's die zij op de papieren op de muur hadden geplakt, maar zeiden mij die namiddag niets. Ik was een vlotte leerling maar nog te veel kind om te begrijpen wat zijn schrijfsels inhielden. Wel herinnerde ik me dat ik even naar onze kachel keek en bij

mezelf naging of ik daarin toch niet een verzetshaard ontwaarde. Voordat ik de tekst preciezer had kunnen bestuderen, hoorde ik de keukendeur opengaan. Mijn moeder vroeg me haar te helpen met aardappelen schillen. Ik liep weg van de tafel en durfde zelfs niet meer achterom te kijken. Toen ik klaar was met het klusje, was mijn vader thuisgekomen met de groente. Ik glipte langs hem heen om mijn boek te zoeken, maar ondertussen speurden mijn blikken de tafel af. Mijn vader had het schrift, de aantekeningen en zijn pen opgeborgen.

Dat schrift herkende ik wel maar ik gaf geen krimp.

‘Het is misschien ons huishoudboekje. Mijn moeder schrijft erin wat ze aan boodschappen heeft uitgegeven, en dan kijkt ze hoeveel geld ze nog over heeft,’ zei ik. Ik dacht misschien dat deze uitleg een slimme zet was en het gesprek op gang zou helpen, net zoals de agent mij telkens dingen verklaarde waarvan hij niet zeker wist of ik ze wel snapte. Dat hij dat deed omdat ik nog jong was, drong maar half tot me door.

‘Stel nou dat dit jullie huishoudboekje was. Dan zou ik verwachten dat daarin netjes onder elkaar bedragen stonden, zodat je moeder aan het einde van de week kon zien wat ze heeft uitgegeven. En als ze dat vergelijkt met het bedrag waar ze in de eerste week van de maand mee is begonnen, dus haar huishoudgeld voor vier weken, dan ziet ze dat ze voor de andere drie weken nog een deel van dat beginbedrag over heeft, waar je moeder het de rest van de maand nog mee moet doen. Een schrift met zulke getallen erin, recht onder elkaar in een kolom, met de boodschappen erbij – brood, kaas, waspoeder - met in de andere kolom het beginbedrag, zo’n schrift zou ik een huishoudboekje noemen. Maar ik zie alleen maar lange zinnen en geen getallen. Geen kolommen, alleen regel na regel woordjes in kleine letters. Ik denk dat jouw vader of moeder in dit schrift bepaalde plannen heeft geschreven die zij met ons land hebben.’

De agent boog zich naar mij toe tot zijn gezicht vlakbij het

mijne was. Ik keek van hem weg. Het ronde hoofd met die rollende ogen maakte me al bijna weer aan het lachen.

‘Dan kan het dus geen huishoudboekje zijn.’

‘Nee, dat geloof ik ook niet.’

Terwijl de agent naast mij was gaan zitten, doorzocht zijn lange collega zwijgend onze flat.

De volgende dag ging ’s ochtends om negen uur de telefoon. Ik was al vroeg wakker geworden maar had in bed liggen piekeren en was net een kwartier op. Ik liet het toestel drie keer overgaan, pakte de hoorn op en ging op het vloerkleed zitten.

‘Stephan Winterson, je spreekt met agent Delver van het politiebureau. Mijn collega en ik zijn gisteren bij jou thuis geweest.’

‘Bent u die politieagent die met mij heeft gespraakt?’

‘Juist. Dat heb je goed onthouden.’

‘Komen mijn vader en moeder weer snel thuis?’

Hij antwoordde niet meteen. Uit de telefoonhoorn klonken geritsel van papier en flarden van mannenstemmen. Een geluid van een startende auto onderbrak de agent toen hij iets wilde vertellen. Er klonken luide stemmen. Nu werd een deur dichtgesmeten.

‘Ik kan alleen maar zeggen dat dat nu niet mogelijk is.’

‘Maar wanneer dan wel?’

‘Dat beslist iemand anders. Vervelend voor jou, maar daarover heb ik geen informatie. Begrijp je dat? Andere mensen weten beter dan ik wanneer jouw ouders weer naar huis mogen. In elk geval nog niet meteen, dat kan nog niet.’

‘Weet u wat ik nu moet doen?’

‘Dat is precies waarom ik je bel. Je vader heeft mij gevraagd om jouw oom Frederik op te bellen. In de tijd dat je ouders nog niet thuis zijn, zou die oom voor je kunnen zorgen. Dat betekent dan wel dat jij dan niet thuis blijft maar bij hem gaat wonen.’

In de stilte die hij liet vallen, zei ik:

‘Oom Frederik ken ik eigenlijk niet erg goed. In ieder geval

is het al lang geleden dat ik hem heb gezien. Mijn vader en hij hebben ergens ruzie over gehad en ze willen niet meer met elkaar praten. Dan is het toch raar dat mijn vader wel wil dat ik bij hem ga wonen? Ik snap het niet. Hebt u wel met oom Frederik gepraat?’

‘Ik heb hem opgebeld. Hij was de stad uit maar zijn huishoudster heeft beloofd dat hij mij zou terugbellen als hij weer thuis was, misschien vanavond al.’

Deze huishoudster woonde al zolang ik mij kon herinneren bij mijn oom in. Een kleine vrouw die Marthe heette en bij wie ik mij vanaf het eerste moment dat ik haar zag op mijn gemak voelde. Op een zomerdag bezochten wij oom Frederik, zeer tegen mijn vaders zin geloof ik. Terwijl mijn moeder met mijn oom praatte over een geldbedrag dat ze van hem wilden lenen en mijn vader zwijgend luisterde, nam Marthe mij aan de hand mee naar oom Frederiks studeerkamer. Hier gingen de muren voor het grootste deel schuil achter boekenkasten, op andere plekken hingen pentekeningen en etsen van middeleeuwse edelen en landschappen aan de wand. Marthe legde me uit wie de afgebeelde mensen voorstelden en in welke landen de vergezichten te vinden waren. Haar stem was wat hees. Ze had een prettige, milde geur, van bloemen en een beetje zweet. Ik bekeek de afbeeldingen en luisterde haast zonder iets terug te zeggen, niet omdat ik niet durfde maar omdat ik door haar vriendelijkheid niets zinigs kon uitbrengen. Ik leek bevangen door haar aanwezigheid.

‘Je kunt natuurlijk niet alleen thuis blijven. En volgende week begint je school weer. Het is dus beter dat je zo snel mogelijk naar je familie gaat want wij van de politie kunnen ook niet voor je zorgen. We hebben hier op het bureau geen plaats voor je,’ voegde hij er grinnikend aan toe.

‘Dus mijn vader en moeder willen dat?’ Ik was nu toch ongerust geworden, wat verontwaardigd ook.

‘Ja, want ze hebben mij gevraagd ervoor te zorgen dat je niet in je eentje in jullie flatje hoeft te zitten. Wat zeg je ervan?’